

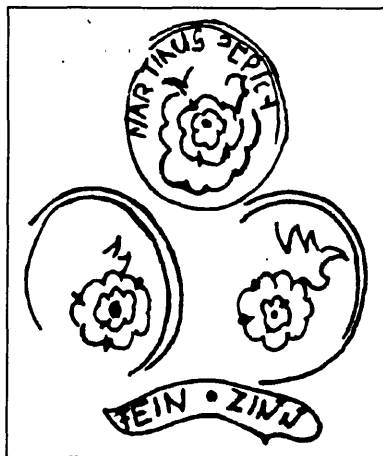
ADATOK A MISKOLCI ÓNMŰVESSÉG 19. SZÁZADI TÖRTÉNETÉHEZ

KÜLLÓS IMRE

Az ónművesség a 19. századra már a hanyatlás korába jutott. A 17–18. században általános kedveltséggel szemben, amikor közösségi edények – céhedények és legnagyobb számban református úrasztali edények – és mindennapi használati tárgyak anyaga volt, fokozatosan szorult ki a használatból. Ez a tény megmutatkozott az ónedények művészi színvonalában is. Míg a 18. században művészi színvonalú termékek kerültek ki a nagy múltú ónöntőcéhek mestereinek kezéből, amelyek közül különösen nagy jelentőségűek voltak a felföldi-kassai, eperjesi céhek, a század végére ezek fokozatosan megszűntek működni. Ugyanakkor viszont jelentkeztek új központok. Ezek között említhetjük Miskolcot, ahol 1828-ban kapta I. Ferenc császártól a sárgarézöntők, lemezverők, ónöntők és tükészítők egyesített céhe az első privilégiumot.¹

Bár a mesterség legmagasabb szervezeti fokát jelentő céh létrejötté már a 19. században történt meg, bizonyos, hogy ónöntők korábban is működhettek a városban, erről eddig szórványos adatokból lehetett következtetni.² Weiner Mihályné foglalkozott a miskolci ónöntőkkel részletesen két munkájában is. A megyei ónedényállomány áttekintésekor ismertette a miskolci ónedények,³ majd pedig a 19. századi mesterekre vonatkozó adatokat.⁴

Kárpátalján Beregújfaluban a református egyház emlékeinek összeírásakor két kenyérsztó tálaltaláltunk, amelyek a miskolci ónöntésre vonatkozóan igen jelentős adatokat szolgáltatnak. A felálló peremes szélű, homorú karimájú sima tálalon a karimarészen bekarcolva *III 1791* felirat látható. Hátoldalán az öbölrészen három beütött rózsás jegy látható *Martinus Pepich* felirattal, valamint egy beütött P. M. jelzés.⁵ Ez az eddig ismeretlen jegy, illetve az általa jelzett mester neve a készítés helyét illetően még nem igazít bennünket útba. Szerencsére elmosódottan látható egy szalagon a *Miskolczon* felirat.

Martinus Pepich jelzése

¹ *Weiner Mihályné*, 1969. 249.

² *Weiner Mihályné*, 1978. 60.

³ *Weiner Mihályné*, 1969. 247–264.

⁴ *Weiner Mihályné* 1969a. 183–186, jegyeik uő. 1978. 61–63.

⁵ A kenyérsztó tálak a beregújfalui református gyülekezet tulajdonába tartoznak. Átmérőjük: 20 és 21 cm. Ismertetésüket lásd *Küllös I.*, 1998.

A gyülekezetben megtalálható ennek a tálnak a párja, amelyen ismét a három rózsás jegy látható Pepich névvel. Mindezek alapján kitűnik, hogy a 18. század végén Miskolcon dolgozott egy Pepich Márton nevű öntő, akit eddig a kutatás nem ismert.

A Pepich-Pepik név nem ismeretlen Miskolcon. Bodó Sándor közölt egy vagyonelejtárt 1762-ből, amelyben néhai Pepik Márton szűcsmester árvái, Pepik Márton, Sámuel, Borbála és János osztozkodnak az atyai javakon.⁶

Kutatásai szerint a Pepik név Miskolcon először 1739-ben tűnik fel a szűcscéh priviligiumában. Pepich Márton a szűcscéhben kis céhmesteri tisztséget is viselt. Utolsó adat róla, hogy 1762-ben halt meg. Gyermekai közül Márton fia folytatta apja mesterségét. Őt 1762-ben vették fel a céhbe. Miután az általunk talált öntő neve is Pepich Márton, esetleg feltételezhető, hogy a fia volt. Ezt némileg erősítheti a beregújfalui tányér 1791-es évszáma. Természetesen ezt levéltári kutatás bizonyíthatja be.

Saltzer J. kannája, 1853.

Az előbbi két tányér őrzési helyéhez közel, közvetlenül mellette, Nagyberegen került elő két másik miskolci származású edény. Ezek a református egyház által a 18. században legkedveltebb formát – fedeles, csőrös kanna – követik. A kis tagolt, domború talpú, sima hengeres testű edényeken kissé ívelő hajlású kiöntőcsőr és hosszú szalagfülvé látható.⁷ Fedelük tagolt, szív alakú felhajló résszel a csőr fedésére, fogójuk erőteljes. Oldalukon vésett felirat: *Nagy Beregi Helv. hitv. Egyháze készült*

köz költségen 1853-dik évben. Aljukon két szalagon: *Saltzer J Miskolczon*, eddig még nem közölt jelzés. A kanna arányos, jó formájú, ügyes kezű mesternek mutatja a készítőit.

Salzer Jánost Weiner Mihályné csak futólag említi.⁸ Három kannát kapcsol a névéhez, mindkettő 1818-as évszámmal ellátott.⁹ A nagyberegi kannák 35 évvel későbbiek. A további levéltári kutatás derítheti ki, hogy ugyanannak a mesternek a munkái.

⁶ Bodó S., 1969. 265–266.

⁷ A kannapár a nagyberegi református gyülekezet tulajdona. A két edény teljesen egyforma méreteit tekintve is. M: 40 cm, talp átmérője: 20 cm, szájátmérő: 17 cm.

⁸ Weiner Mihályné, 1969a. 185.

⁹ Weiner Mihályné két jegyet közöl, amely hozzá kapcsolható, 1978. 61. 4. számút és 62. 5. számút.

A Kárpátalján talált ónedények mellett, hogy új adatokkal járulnak hozzá a miskolci önművesség 19. századi történetéhez, remélhetőleg lehetővé teszik olyan eddig még ismeretlen eredetűnek tartott ónedények meghatározását, amelyeket esetleg ezek alapján Miskolchoz kapcsolhatunk. Másrészt rámutatnak arra, hogy Beregszászon túlra is eljutottak a miskolci ónedények a 18. század végén, 18. század közepén, bizonyos fókig elfoglalva a korábban virágzó nagy hírű öntőcéhek évszázadokon át hagyományosnak tekinthető elterjedési területét, piacait.

IRODALOM

Bodó Sándor

1969 Két miskolci vagyonleltár 1762-ből. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyve VIII. 265–281. (Szerk.: *Komáromy József*) Miskolc

Küllös Imre

1998 Jelzett óntálak Kárpátalja beregi részein. Jósa András Múzeum Évkönyve XXXIX–XL. 347–352.

Weiner Mihályné

1969 Ónedények Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. A Miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyve VIII. 247–264. (Szerk.: *Komáromy József*) Miskolc

1969a Miskolci óntők és jegyeik. Művészettörténeti Értesítő XVIII. évfolyam 2. szám, 183–186.

1971 Önművesség. Budapest

1978 Zinngiessermarken in Ungarn 16–19. Jahrhundert. Budapest